

Освіта України на шляху до Болонського процесу

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включаючи вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Цілі й завдання

Болонського процесу

Нагадаємо, що Болонський процес, який розпочався за ініціативою міністрів освіти європейських країн і був формально започаткований на їх зустрічі у Болоньї (Італія), - це процес створення Європейського простору вищої освіти (EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA – EHEA). У Болонській декларації проголошено шість цілей, яких країни-учасниці планують досягти до 2010 року.

Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти (**шість цілей Болонського процесу**): введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю за якістю освіти; досягнення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти. Подальші дії для досягнення шести цілей Болонського процесу: прийняття системи легкозрозумілих і адекватних ступенів; прийняття системи двоциклової освіти (доступне й післяступеневе навчання); запровадження системи кредитів – системи накопичення кредитів (ECTS) або інших узгоджуваних, сумісних з нею систем, які здатні забезпечити як диференційно-розрізнявальну, так і накопичувальну функції; сприяння мобільності студентів і викладачів; забезпечення високоякісних стандартів вищої освіти; сприяння європейському підходу до вищої освіти (запровадження програм, курсів, модулів із “європейським” змістом); навчання впродовж усього життя; спільна праця вищих навчальних закладів і студентів як компетентних і конструктивних партнерів у формуванні, заснуванні та впровадженні Зони європейської вищої освіти.

До історії питання. Перші кроки

У 1997 році під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято **Лісабонську конвенцію** про визнання кваліфікацій вищої освіти Європи, яку підписали 43 країни (Україна в тому числі). Лісабонська угода декларує наявність і цінність різноманітних освітніх систем і ставить за мету створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма цінностями і здобутками національних систем освіти і науки, зможуть бути мобільними на європейському ринку праці. 25 травня 1998 року міністри освіти Франції, Італії, Великобританії та Німеччини на конференції, присвяченій 800-річчю Паризького університету, підписали так звану **Сорбонську декларацію** “Про гармонізацію європейської системи вищої освіти”, завдання якої – створення відкритого європейського простору

вищої освіти, який має стати більш конкурентоспроможним на світовому ринку освітніх послуг. Основна ідея цих документів – двоступенева структура вищої освіти, використання системи кредитів (ECTS), міжнародне визнання бакалавра як рівня вищої освіти, що надає особі можливість отримати кваліфікацію та право продовжувати навчання за програмами магістра відповідно до положень Лісабонської угоди.

19 червня 1999 року міністри освіти 29 європейських країн підписали **Болонську Декларацію**, головною метою якої проголошувалась формування до 2010 року загальноєвропейського простору вищої освіти (The European Higher Education Area), в якому викладачі та студенти зможуть безперешкодно пересуватися, а їхні кваліфікації будуть визнаватися. Ці два документи, що стали виявом розуміння спільних проблем і прагнення до створення європейського простору вищої освіти, **формально започаткували Болонський процес**, що охопив сьогодні більшість країн Європи. Наступний етап Болонського процесу розпочався у Празі 19 травня 2001 року, де представники 33 країн Європи підписали **Празьке комюніке**. Саміт підтвердив позиції щодо цілей, визначених Болонською декларацією, високо оцінив активну участь у процесі Європейської асоціації університетів (EUA), національних студентських спілок Європи (ESIB) та конструктивну допомогу з боку Європейської комісії. Країни-учасниці висловили свої зауваження щодо подальшого процесу, беручи до уваги різні цілі Болонської декларації.

Третій етап Болонського процесу стартував у Берліні 18-19 вересня 2003 року. Принципно нове рішення **Берлінського саміту** – поширення загальноєвропейських вимог і стандартів уже й на докторські ступені. Визначено, що в країнах-учасниках Болонського процесу має бути один докторський ступінь – “доктор філософії” у відповідних сферах знань (природничі науки, соціогуманітарні, економічні та ін.). Була запропонована формула триступеневої освіти (3–5–8), згідно з якою не менше трьох років відводиться для отримання рівня “бакалавр”, не менше 5 – “магістр” і не менше 8 – “доктор філософії”.

Болонський процес географічно не обмежений рамками Європейського Союзу, його учасниками можуть стати країни-члени Європейської культурної конвенції, які доведуть свою готовність дотримуватися мети та принципів Болонського процесу в своїй системі вищої освіти. На сьогодні 45 європейських країн підписали Болонську декларацію.

Оскільки саме назва процесу “Болонський” визначає роль найстарішого вузу Європи - університету міста Болонья, тому ми пропонуємо нашим читачам декілька рядків інформації, щодо Болонського університету...

Болонская школа... Болонский университет (по материалам сайта polarcom.ru)

Ломбардские торговые города с давних пор отличались исключительным в средних веках качеством: знатные и богатые миряне давали своим детям хорошее по тому времени образование. “Уже с X в. в Северной Италии стала замечаться несколько практическая тенденция в занятиях науками: в других европейских странах изучали диалектику, риторику, логику, грамматику безо всякой определенной и ясно осмысленной цели. В Ломбардии же привыкли во всей этой школьной премудрости видеть ключ к пониманию – сначала источников римской истории, а потом и римского юридического творчества”.

О древности Болонского университета свидетельствует расхожая в средние века легенда, приписывающая Феодосию II основание здесь в 433 г. высшей юридической школы. По-настоящему глубокому изучению права начало было положено в конце XI в., Ирнерием, который был преподавателем в школе свободных искусств. Под патронажем графини Матильды, владелицы Тосканы и части Ломбардии, он открыл специальную юридическую школу в Болонье, а с публичными лекциями впервые выступил в 1088 г.

Очень скоро болонские профессора права получили заметный перевес над прочими учеными города и приобрели европейскую известность, благодаря научным преимуществам метода преподавания и покровительству германского императора Фридриха I, бывшего в то же время королем Ломбардии. “В 1158 г. Фридрих I торжественно дал согласие предоставить отныне всем, явившимся в Болонью, следующие льготы:

1. Свободно путешествовать по всем странам под эгидою его авторитета, без необходимости поэтому подвергаться всевозможным неприятностям, испытываемым иностранцами;
2. Подлежать в городе исключительно суду профессоров или епископа”.

(Продолжение следует)

ПРОМЕТЕЙ В ОГОНЬ ПЕРШОГО РЕКТОРА

Звернувшись до біографії першого ректора академії Юрія Михайловича Потєбні, ми переконалися, що ним зроблено набагато більше, ніж про нього написано. За скупими рядками виписок з наказів, грамот, нагородних листів, біографічного нарису мало видно живу людину. От чому в попередньому випуску газети редакція звернулася до всіх бажуючих поділитися своїми спогадами про Юрія Михайловича. І бажуючі відгукнулися. Пропонуємо увазі читачів різних поколінь фрагменти біографічного нарису про Першого ректора як про вченого, який доповнений соковитими спогадами Віктора Григоровича Аносова, заступника завідувача кафедри МЧМ, так би мовити, мовою оригіналу...

Але спочатку «Сторінки історії Запорізької державної інженерної академії»: «... Талановитий дослідник, вчений і викладач Юрій Михайлович Потєбня вже в 1982 році захистив докторську дисертацію. Підсумок його дослідницької діяльності вражає: 166 наукових праць. Прагнучи до нового, учений завжди знаходив незвичайні рішення наукових проблем. Сфера його інтересів стосувалася підвищення ефективності доменного виробництва, наприклад, ним була створена оригінальна модель доменного процесу на ЕОМ ЕС-1022.

Як досвідчений інженер-виробник та вчений Ю. М. Потєбня вирізнявся вмінням вибирати перспективні напрямки наукових досліджень. Під керівництвом Юрія Михайловича виконані та захищені 5 кандидатських дисертацій.

Велику увагу Юрій Михайлович Потєбня приділяв підготовці, науковому та

педагогічному удосконаленню викладацького складу. У 1974 році індустріальний інститут святкував справжню перемогу: проривом став захист першої докторської дисертації. Захистив її Микола Григорович Тамуров, завідувач кафедри вищої математики. Для інституту це була справді визначна подія. Слава запорізьких науковців лунала в Києві та Москві, створювались спільні проекти, лабораторії - галузеві (вуглеводу, підшипників, СВЧ-інтегральних пристроїв) та проблемні (наприклад, з охорони навколишнього середовища), фінансування яких здійснювалося за підтримки Державного комітету з науки та техніки, Міністерством освіти. Було зроблено більш ніж чотириста робіт не просто дослідницького характеру, а таких, що одразу запроваджувались у виробництво...»

Об этой стороне жизни академики и ректора вспоминает Виктор Григорьевич Аносов. Если честно, наш разговор начался довольно-таки оригинально. Виктор Григорьевич спросил меня, помню ли я портрет Юрия Михайловича, висящий в ректорском кабинете.

– Помню, конечно.

– А тогда вы, наверняка, видели и книгу в руках Потєбни?

– Книгу видела, а вот автора не назову...

– Так вот, это Арнольд Давидович Готтлиб, ученый и педагог, представитель днепропетровской школы доменщиков, которого Юрий Михайлович считал своим Учителем. Между прочим, в числе лиц,

которых Готтлиб сердечно благодарил за помощь в написании его «Доменного процесса», числится и наш первый ректор. А. Д. Готтлиб держал Юрия Михайловича в курсе всех отраслевых новинок и перспективных разработок, приглашал на семинары, встречи. Наш ДМетИ входил в те годы в тройку передовых металлургических вузов наравне с МИСиС и УПИ. А кафедра, которую возглавлял Потєбня, имела максимальный объем хозяйственных работ. Это было необходимо не только ради продвижения науки в вузе, но и для дальнейшего развития учебного заведения. На тот момент объем таких работ составлял по нашей кафедре 500 тысяч рублей в год, по всему филиалу – два миллиона рублей. Это были огромные деньги! Кстати, одна только диссертация первого ректора принесла не менее 2 млн. рублей эффекта.

Конечно, у вуза были взаимовыгодные и дружественные отношения со многими крупными предприятиями нашего города: поступления приходили от титано-магниевого комбината, от Запорожстали, Днепроспецстали, алюминиевого комбината, железобетонного комбината и других. Они заключали с институтом договора на практическое внедрение наших изобретений.

Свою трудовую деятельность Юрий Михайлович начинал на Запорожстали, потому с предприятием у нас поддерживались прочные связи. В то время Юрий Михайлович провел на очень высоком научно-техническом уровне работу по зондированию доменной печи с отбором проб, материалов и газов, что послужило более успешной стыковке теории и практики процесса. Материалы этого исследования имели огромную ценность и легли в основу многих подобных исследований в масштабах всего СССР, да и за рубежом. Кроме того, эта работа попала практически во все учебники в области доменного производства.

Кафедра Потєбни участвовала в 1965 году во внедрении на Запорожстали офлюсованого

агломерата в производство, за что институт получил от Минвуза премию.

В качестве иллюстрации преданности Юрия Михайловича науке приведу случай, героем которого, в какой-то степени, оказался и я. Где-то в 1972-74 гг. нам стало известно, что в Москве разработана установка высокотемпературной термографической калориметрии, которая позволяла изучать структурные преобразования металлов и

сплавов при нагреве. Стоимость ее составляла, по нашим сведениям, примерно 40 тысяч рублей, так что позволить себе подобную роскошь мог только очень серьезный вуз. Стало известно также, что МХТИ заказал в Волгограде одну из первых таких установок, но не успел вовремя проплатить договорные суммы. Известие пришло в канун майских праздников. Юрий Михайлович собрал все, что было на счетах вуза, и числа 29 апреля отправил меня на перекладных в Волгоград – добывать установку, которую я и привез... Установка высокотемпературной

калориметрии сослужила огромную службу в научных исследованиях кафедры. Практически на ней защищена диссертация С. А. Гаврилко.

Да и вообще, работая с Потєбней, мы не испытывали проблем в общении с научным миром страны. Мы участвовали во всех внешних конференциях, всесоюзных совещаниях доменщиков, в постоянно действующем в Киеве семинаре в институте автоматизации... Ректор знал цену такому участию, всячески поощрял научный поиск. Результаты были соответственные.

Юрий Михайлович был замечательным ученым, прекрасным руководителем, методистом, организатором и учителем. На кафедре у нас еженедельно проходили заседания, причем, научные вопросы рассматривались через раз, а то и чаще. Действовал научный семинар, в рамках которого шло постоянное обучение сотрудников методам ведения научного исследования. Результаты исследовательских работ рассматривались на заседаниях.

Под руководством Юрия Михайловича или при его непосредственном и активном участии защитили кандидатские диссертации Р. Г. Рихтер, я, С. А. Гаврилко, А. А. Соломенчук, В. Л. Толстунов, Л. В. Машенко, Т. Д. Трутнева и др....

Как результат, кафедра набрала серьезный научный и практический потенциал. Гаврилко, Рихтер и ваш покорный слуга стали главными руководителями научно-практических работ на кафедре, да и на факультете.

Примерно в 1967-68 году при непосредственном участии Юрия Михайловича началось проведение внутренних научных конференций.

*Воспоминания о Ю. М. Потєбне
записала Н. Юсупова*